

ETİMESGUT UÇAK FABRİKASININ KAPANMASI ÖNCESİ 1948 YILI TARİHLİ HAVA HARP SANAYİSİ KONUSUNDA ÖNEMLİ BİR RAPOR

Necat ÇETİN

Uzman öğretmen Torbalı İbni Sina Sağlık Meslek Lisesi İzmir

Özet

1939 ile 1950 yılları arasında Etimesgut'ta faaliyet gösteren Türk Hava Kurumu uçak fabrikası, kapanmasından hemen önce hazırlanan bir rapor bugün Cumhuriyet arşivindedir. Rapordan ilk haberdar eden Osman Yalçın'dır. Rapor 1948 yılına aittir. 1948 yılı Türk Hava Harp Sanayisi bakımından belirsiz bir dönemdir. Bu dönemde Amerikan yardımı ile ordu modernize edilmek istenmiş, kendi fabrikalarına sipariş verilmemesi nedeniyle Hava Harp Sanayisi çok ciddi sıkıntılara düşmüştür. Durum Türk Hava Kurumu başkanı tarafından başbakanlığa bir rapor olarak sunulmuştur. Raporda sıkıntılar ve çözüm önerileri yazılmıştır. Rapor 29 Mart 1948 tarihli olup toplam 16 sayfadır. Rapor birleşik bir komisyon tarafından hazırlanmış ve ortak imzalanmıştır. Aslında rapor Millî Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığına gönderilmiştir. Ancak bir kopyası başbakanlığa da sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Etimesgut, Uçak fabrikası, Hava harp sanayi rapor, Türk hava Kurumu*

AN IMPORTANT REPORT ON AIR WAR INDUSTRY IN 1948 BEFORE BEING CLOSED ETİMESGUT AIRCRAFT FACTORY

Abstract

A report prepared before being closed THK (Turkish Aeronautical Association) Aircraft Factory- being in service between 1939 and 1950- is today in the archive of Prime Ministry. The first person informing about this report is Osman Yalçın. It is dated 1948. The year of 1948 is an unclear period for Turkish Air War Industry. At that time, it was desired to be the army modernized with American help, Air War Industry had difficulty because of not being taken an order. This situation was presented with a report to the Prime Ministry by THK president. It was written problems and solution offers on this report. It is dated 29th March 1948 and consists

of 16 pages. It was prepared and signed by a commission. Actually, this report was sent to Ministry of National Defence and Turkish General Staff. However, its copy was presented to Prime Ministry.

Keywords: *Etimesgut, aircraft factory, Air War Industry report, Turkish Aeronautical Association*

Türk Hava Kurumu ile ilgili 1940'lı yıllarda birçok rapor düzenlenmiştir. 1948 tarihli rapor toplamda 16¹ sayfadır. Rapor değişik araştırmalarda söz edilmiş, bazısında kısmen (üç sayfası) yayınlanmıştır². Bu raporlarda Kurum'un kan kaybetmekte olduğu açık olarak deklere edilirken, gerekli çözümün üretilmediği görülmektedir. Konu ile ilgili tespiti yapılan iki önemli rapor 1948³ ve 1962⁴ yılına aittir.

1948 tarihli rapor: Rapor 12 Mart 1948 tarihlidir. 29 Mart 1948 tarihinde Başbakanlığa THK başkanı Seyfi Düzgören tarafından imzalanarak sunulmuştur. Raporun özünde THK başkanı THK Etimesgut uçak fabrikası ve THK Gazi uçak fabrikasının kapatılmaması ve hava sanayinin yaşatılmasını istemektedir. Raporu Başbakanlık Umumi Murakabe Heyeti tarafından hazırlanmıştır. Raporun önsözünde Kurum'un uçaklarını MSB ve Türk Hava Yolları tarafından alınmadığından Kurum'un ekonomik bakımdan çok sıkıntılı durumda olduğu belirtilmektedir. Arşiv Belgesinde yer alan İdare ve Teşkilat başlığı altında Fabrika'nın koyu bir merkezîyetçilikle yönetildiği, yetki ve sorumlulukların dağıtılmamış olduğu idari ve teknik bütün hususiyetlerin bir elden yürütülmeye çalışıldığı, bir fabrikanın işletme sistemi için gerekli olan yeterli branştan personelin de THK bünyesinde bulunmamasının önemli bir eksik olduğu görülmüştür. Üretimi yapılan sistemlerin analizi yapılmış ve bir ürünün maliyetinin normal fiyatının 3 katına maliyetinin elde edildiği anlaşılmıştır. Bu tarihte üretilmiş olan ürünler ise 98 uçak ile 83 planör olarak kayda geçmiştir. Motor Fabrikasının da aynı durumda olduğundan

¹ Raporun tamamı word ortamında ekte sunulmuştur.

² İsmail yavuz, Mustafa Kemal'in Uçakları Türkiye'nin Uçak İmalat Tarihi (1923-2012), Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, s.233-235.

³ 1948 yılı raporu: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi BCA, Fon Nu.:030.01.100,Yer Nu.: 619.6,EK-1,Tarih:1948

⁴ 1962 yılı raporu için bakınız: BCA, Fon Nu.: 030.01.100,Yer Nu.:621.3,EK-2, Tarih:05.02.1962

işletmecilik vasfı bulunmayan THK'nın endüstriyel işlerle uğraşmasının uygun görülmediği kanaatine varılmaktadır. Raporun sonunda Türkiye'de sivil havacılık sanayinin bir nüvesini teşkil etmesi için kurulan bu tesislerin mali imkânları ile orantılı olarak varlığını sürdürebileceği gerçeğinden hareketle Eskişehir ve Kayseri Uçak Fabrikaları da göz önünde tutularak memleketin ihtiyaçları ile havacılık sanayinin tesis ve gelişmesine müsait olup olmadığı hususu daha fazla gecikmeden bir prensip kararına varılması önerilmektedir. Fabrikaların bir an evvel ya müstakil olarak ilgili bakanlıklara bağlanması ama her halükarda THK ile bağlarının bir an evvel alakalarını ke-silmesi gerektiği belirtilmektedir³⁶. Raporda hesapların nasıl tutulduğu da in-celenmekte ve en önemli sıkıntının hesaplardaki yanlışlar ve hesaplara yönelik bir işlem ve incelemenin yapılmadığı tespiti yapılmaktadır. Yılda 200 eğitim uçağı üretebilecek şekilde techiz edilen 11.000.000 milyon lira sabit sermayesi bulunan fabrikanın mevcut haliyle yıllık 1.500.000 lira masrafı olduğu dikkate alındığında bir an evvel karar verilmesi tavsiye edilmektedir.

Fabrikanın 1948 yılı arasında yapmış olduğu işlerin analizi yapılmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir: Kurum adına 28 uçak 24 motor, MSB adına 94 uçak 154 motor, Devlet Hava Yolları adına 28 uçak 10 motor olmak üzere toplamda 158 uçak ve 188 motorun tamiri yapılmıştır. Fabrikada 1943-1948 yılları arasında; oto tamiri, diğer tamirler, kimyevi maddeler istihsalı, sabit kıymet mahiyetinde imal, malzeme ve yarı mamul ürün imalatı yapılmıştır³⁹. Rapora göre istatistiki bilgiler esas alınmış ve fabrikanın bir an evvel elden çıkarılması ve Kurum'un bu işlerle uğraşmaması ısrarla tavsiye edilmiştir. Hatta karar verilinceye kadar üretimin durdurulması, bilançonun karlı olmasına bakılmaması amortisman giderleri ile zararda olduğu kanısına varılmıştır. Raporda heyette yer alanlara ait isimler ve uzmanlık alanları yer almamaktadır. Türkiye'nin hava harp sanayii alanında tek fabrikası olan THK uçak ve uçak motor fabrikalarının istatistiki bilgiler ile derhal elden çıkarılması ama her halükarda işletilmemesi kararının ısrarla ve defalarca vurgulanması oldukça düşündürücüdür.⁵ 1947 yılında hazırlanan ve yukarıda özetle içeriği verilen rapor, Kurum'un adeta çılgılığı olmuştur. Bu rapordan sadece bir yıl sonra hazırlanan rapora bakıldığında ise artık uçak ve uçak motor fabrikalarının elden çıkarılması için düğmeye basıldığı açık emareleri

⁵ Osman Yalçın, " Kuruluşundan Günümüze Türk Hava Kurumu", Akademik Bakış, Cilt 6 Sayı 11, Kış 2012, s.278.

görülmektedir. Yukarıda incelemiş olduğumuz 1948 tarihli Başbakanlık Umumi Murakabe Heyeti Raporunun teknisyen mantığı ile hazırlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bir ülke için uçak fabrikasının faydalarına temas edilmemektedir. Raporda bu fabrikaların elden çıkarılmasının mahzurları da yer almamaktadır. Bunun nedeninin 2. Dünya Savaşı sonundan itibaren Türkiye'nin dış yardımlara ağırlık vermesi kapsamında; Truman Doktrini ve Marshall Yardımı projeleri ile benimsenen değişim olduğu değerlendirilmektedir. Diğer taraftan NATO üyeliği ile kolektif güvenliğin şemsiyesi altına girilmesi ve ülkenin son yıllarda yaşamış olduğu büyük ekonomik sıkıntının etkili olduğu değerlendirilmektedir.⁶ Rapor çeşitli bakanlıklara yapılan müracaatlara verilen cevaplarla bitirilmiştir. Bu bakanlıklar, Tarım, Ulaştırma, Sağlık ve Sosyal yardım, Gümrük ve Tekel, İktisat, Ticaret ve Milli Eğitim Bakanlıklarıdır. Bu raporda esas acı olan ise o dönemde Türkiye'nin yönetiminde bulunanların kendi insanımız yerine yabancıya güvenmesi ve bu raporların uygulanmasına sağlamasıdır.

Bu raporda yer alan esaslar Türkiye'de 1947 yılında Marshall yardımından sonra, 1960 yılına kadar hızlı bir şekilde uygulanmıştır. Bu nedenle aslında Türkiye'de kırılma noktası 1939 yılında başlamış, 1950 'de ise yol ayırımına girilmiştir⁷.

Raporun Word Ortamına Aktarılmış Hali

(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi BCA, Fon Nu.: 030.01.100, Yer Nu.: 619.6,EK-1, Tarih: 1948)

Yüksek Başbakanlığa

1-Hava sanayinin memleketimizde tutunup yürümesini sağlamak için Milli Savunma Bakanlığı ve Hava Kurumu teknisyenlerinden birleşik komisyonun hazırladığı ve Milli Savunma Bakanlığına ve Genel Kurmay Başkanlığına sunduğu raporun bir kopyası (1 No.1ek) ilişik olarak sunulmuştur.

2-Böyle bir rapor hazırlanmasını lüzumlu kılan olaylar ve etkiler:

Vazifeyi aldığımdan beri Genel Kurmay Başkanı, Milli Savunma Bakanı, Hava Kuvvetleri Komutanı Hava Müsteşarı ve Genel Kurmay Hava Kurmay Başkanı ile yapılan birçok görüşmeler ve teknik elemanlarla geçen müzakereler; durumu iyi anlaşılmasına ve iyi görüşlerine rağmen Hava Kurumu

⁶ Osman Yalçın. agm. s.279.

⁷ İsmail Yavuz, Mustafa Kemal'in Uçakları Türkiye'nin Uçak İmalat Tarihi (1923-2012), Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, s.190-191

fabrikalarını, düştüğü acıklı halden kurtaracak ve bu fabrikaların hiç olmazsa beşte bir kapasitesini avutacak iş bulma imkânı sağlamadı.

A-1948 yılına iki ay kala Genel Kurmay yüksek vasıflı bir talim uçağının tipini verecekti. Kurum bu uçağın hem gövdesinin hem de motörünün lisansını alıp (lisans almak için belki yüz binden fazla Dolar ödeyecektik) Kurum fabrikalarında senede 30 uçak yaptıracağını vadetmişti. 1948 yılına girdik bu tip verilmedi. Fabrikalar 1948 yılı için iş programı yapamadılar. Nihayet bu istedikleri yüksek vasıflı talim uçaklarından hemen (üç senelik ihtiyaçlarına kâfi gelecek miktarı, Amerikalılardan) aldıklarından ötürü, Kurum fabrikalarını geçindirmek hava sanayini geliştirmek için yalnız Milli Savunmanın bütçesine e1 açmanın doğru olmayacağını bildirdiler.

Kurum fabrikalarının başlıca alıcısı olarak bilinen bu kapının yüzümüze örtülmesinden yılmadık. Çünkü siyasi ve askeri durumun icapları Milli Savunma bütçe zaruretleri bu kapının er geç bize kapanması ihtimalini görüyorduk. Bir taraftan Kurumun fahri Başkanı Sayın Başbakanımıza başvurduk. İlgili Bakanlıkların gerek Devlet ve gerekse amme hizmetleri bakımından iktisadi zirai kalkınmamıza götürececek işlerde uçaklara ihtiyacı olacağına inanarak ilişik (2No.1) arizayı Başbakanımıza sunmuştum. Bu arizamıza karşılık ilgili Bakanlıklarca Başbakanlığa sunulan cevapların özeti ilişik (3No.1) olarak sunulmaktadır.

Bu cevaplardan şunu anladık ki; Tarım Sağlık Gümrük ve Ekonomi Bakanlıkları bütçeleri müsait olsa fabrikalarımıza uçak siparişi verecekler ve fabrikalarımızda yedek makine parçaları ve küçük takatta motörler yaptırabilecekler amma ne kadar ve ne vakit? Bu açıkça söylenmemiştir. Bu arizanın sonunda istenen uzmanlardan birleşik bir komisyona toplanabilse idi bu açıkça belirtecekti.

B-Gittikçe düşen ve kaynağının çoğunu kurban derisile fitreye dayanan gelirimizin hemen üçte ikisini yiyen bu fabrikayı işsizlikten kurtarmak ve fabrikalarda mesleklerine uygun ve doyurucu iş bulamadıkları sıkıntı içinde bundan yüzlerce yüksek mühendis, mühendis ve ustabaşları elden kaçırıp fabrikaları çöktürmemek ve memlekette hacılık sanayini yalnız başına Kurumun bu zaif sırtına yükletilmesinden doğacak acıklı sahneyi ortadan kaldırma çaresinin ve şifasının ancak Devlet ve Hükümet elile bulunabileceğine inandım için önce İdare Kurulumuzda ve sonra Kurulun Genel Merkez toplantısında fabrikaların bu durumunu açıkça öne serdim. Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata, Amasya Milletvekili Zeki Tarhan, Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlundan birleşik 10 üyeli hesap komisyonunun son Kurultayımıza verdiği raporda belirtilen şu teklifleri (uçak fabrikasının yaştırılması ve inkişafı Devlet ölçüsünde bir iştir. Bu işin

bütün mülhazaların üstünde bir ilgi ve tam bir koordinasyon içinde ve Devlet çapında ele alınması ve yürütülmesi zaruridir. Bu itibarla keyfiyetin Türk Hava Kurumunun mahdut ve gayri muayyen gelirlere dayanan, mali ve hukuki yetkisinin dışında, bu işe bir Hükümet meselesi olarak bakılması komisyonumuzun vardığı yegâne hal çaresidir. (Bu mutalaalarımızın Hükümete duyurulması yerinde olacaktır.) Genel Merkez üyelerine arzettim ve Genel Merkeze sunduğumuz raporda görüşülecek işler arasında Kurum İdare Kurulunun şu düşüncesini (Yüksek Heyetinizce hazırlanacağı gibi 1945 Mayıs'ında, Genelkurmay Başkanlığında, Kurum Başkanının ve uzmanların iştirakile yapılan bir toplantıdan sonra, Genel Merkez Kurulunun oturumunda Genel Kurmay Başkanlığı temsilcisi (130 beygir kuvvetinde bir nötürle teçhiz edilmiş uçakların ilköğretim bakımından senelerce üzerinde durulacak İdeal Tayyrelere olduğunu, uzmanlarla uzun görüşmelerden sonra bu karara varıldığı, bu uçaklardan hava ordusunun yer yıl bir miktar satın alabileceği, kurulacak motör fabrikasının, geç de olsa, kurulmasını Genelkurmay'ın memluklarla karşılayacağını) ifade etmişlerdi. Genel Kurmayın bu kararı bugüne kadar gerçekleşme sahası bulamamıştır. Başbakanlığa sunulan teklifimiz üzerinde incelemelere devam edilmektedir.

Gerek Onuncu Kurultayın Uçak Fabrikası Hesap Komisyonu raporunda gerekse Umumi Hurakebe Heyeti raporunda belirtildiği gibi fabrikamızın yaşamaları ve inkişafı için Devlet ölçüsünde Milli bir iş olarak ele alınması zamanı gelmiştir. Türk Hava Kurumunun mahdut ve gayri muayyen gelirlere dayanan mali durumu karşısında meseleye bu zaviyeden bakmamak zarureti vardır. Bu mevzu yüksek heyetinizin tetkik ve münakaşasına sunmayı Merkez İdare Kurulumuz önemli görmektedir. Başlıca görüşme konusunu yaptım.

Bunun üzerine Genel Merkezimiz, İdare Kuruluna şu yetkiyi verdi: (Başbakanın ilgili Bakanların ve diğer yetkili zevatın fikirleri, İdare kurulunca alınarak Genel Merkeze izah edilmeli.)

Bu yetkiyi kullanmaya girişmeden önce Başbakanımıza durum hakkında etraflı bilgi arz etmek için ve hava sanayi ile başlıca ilgili bulunan Milli Savunma ve Genelkurmay hava generalleri ile görüştüm. Teknik elemanlardan birleşik bir komisyon toplanmasının ve bu komisyona etraflı bir rapor hazırlanması kararında birleştik. İşte bu rapor (1 No. 1ı ek) bu sebeple yazılmış örnekleri Milli Savunma Bakanlığı ile Genelkurmay Başkanlığına sunulmuştur.

Yüksek görüşlerinizin ve kararlarınızın ışığı altında Kurum fabrikalarının bu acıklı durumdan pek yakın bir zamanda kurtulacağına bütün inancımı derin saygılarımla arz ederim.

Hava Sanayi Kurulması Hakkında Rapor

İkinci Dünya Harbi göstermiştir ki müstakbel harpler yalnız cephelere münhasır kalmayacak bir memleketin en ufak kasaba ve köylerine kadar bütün insan topluluklarına sınaî ve askeri tesislerimize servet ve istihsal kaynaklarımızı muattal hale gelmekten korumak için en tesirli müdafaa silahı da yine hava silahıdır.

Barişta ve bilhassa bir harp halinde mevcut tayyarelerimizin faaliyette tutabilmek boşalan tayyare birlikleri kadrolarını vaktinde doldurabilmek ve bu işleri dış kaynaklara muhtaç olmadan başarabilmek için memlekette hava taaruzuna karşı tam teşkilatlı müdafaa sistemine malik, bir HAVA SANAYİ kurmak ilerletmek ve dünya teknik seviyesinde tutmak istiklal ve hâkimiyetimizin korunması için elzem ve zaruri bir ihtiyaç olarak kendini göstermektedir.

Bugünkü vaziyette Hava Ordumuzun tayyare motör ve yedekleri ihtiyacı için her sene küçümsenmeyecek derecede mühim yekûnlar tutan dövizler sarfedildiği halde diğer devletlerin kendi servislerinden çıkarmak üzere olup bize sattıkları üstün vasıflı olmayan tayyareler ve tehçizatla yukarıda önemi belirtilen yurd müdafaasının gelecekte bihakkın sağlanması mümkün olmayacaktır.

Böyle bir durum karşısında Hava sanayinin muhakkak ki bidayette büyük masrafları ve çalışmaları zaruret haline sokan:

- İstenilen tipte ve memleketimiz bünyesine uygun tayyare elde edilememesi,
- Dış kaynaklardan istenilen miktarda tayyare tedarik edilememesi,
- Bir harp halinde günlük zayıyatı karşılayacak dâhili bir sanayi mevcut olmaması,
- Döviz zorlukları yüzünden pek az sayıda tayyare satın alınabilmesi gibi hususları önceden mutalaa etmek ve ona göre tedbirler almak icabedecektir.

Bunlara ilave olarak; tayyare motör ve bunların tehçizatı memlekette yapıldığı takdirde ham malzeme dâhilinde temin edilinceye kadar, harice yalnız malzeme ve hususi tehçizat ile bazı zaruri masraflar için çıkarılacak dövizlerle, daha fazla sayıda ve ihtiyaca uygun hava silah ve malzemesi tedarik etmek mümkün olacaktır.

Böyle bir hakikat karşısında halen mevcut fabrikalarımızın Hava Sanayi bakımından kudret ve kabiliyeti incelenecek olursa:

1-Mili Savunma Bakanlığı: Emrinde yurdun müntelif bölgelerinde kurulmuş tayyare fabrikaları bulunduğu gibi Türk Hava Kurumunun Ankara civarında tesis ettiği bir Uçak ve Motör fabrikası da vardır. Bütün bu fabrikalar aynı istihsal seviyeye ve kudretinde olmamakla beraber yekdiğerinin noksanlarını tamamlamak suretile kifayetli bir Hava Sanayi kurulmasında kıymetli ve esaslı bir başlangıç teşkil edilebilir.

Bunlardan Kayseri ve Eskişehir Tayyare Fabrikalarında şimdiye kadar yedi muhtelif tip tayyare lisans altında imal ve ayrıca bir okul tayyaresi etüdü yapılarak tayyare prototipi inşa edilmiştir.

Türk Hava Kurumunun Etimesgut'daki Uçak fabrikasında lisans altında okul başlangıç tayyareleri ve muhtelif tip planörler imal edildiği gibi umumi hizmetlerde ve turizm havacılığında kullanılmaya elverişli tayyarelerin proje etüdü yapılmış ve prototipleri inşa edilmiştir. Yine Türk Hava Kurumunun Gazi İstasyonu civarında kurduğu motör fabrikasında muhtelif takatte tayyare motörleri imal edecek şekilde teçhiz edilmiş bulunmaktadır.

Türk Hava Kurumu Uçak ve Motör fabrikalarının etüd ve imal sahasında bugüne kadar yapmış oldukları işler yetiştirdikleri teknik elemanlar ve mevcut tesisat ve teçhizatı memleket Hava Sanayi bakımından bir varlıktır.

Türk Hava Kurumunun Motör Fabrikasına ilave ettiği hafif maden dökümhanesi Hava Sanayinin mühim bir ihtiyacını karşılamak için çok yerinde bir başlangıç olduğu gibi yine Türk Hava Kurumu Uçak Fabrikasında yapılan yeni tip tayyare proje ve prototipleri üzerindeki çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa kurmakta olduğu Aerodinamik Enstitü Rüzgâr Tüneli şimdiye kadar yaptığı teknik tecrübeler ve memleket Hava Sanayini bağımsızlığa kavuşturmak için gerekli elemanlar yetiştirilmesi önemli teşebbüslerdir.

Hava Sanayi yalnız tayyare ve motör imal etmekten ibaret olmayıp fakat aynı zamanda bu imal işine lüzumlu yarı mamul malzemeleri memleket dâhilinde istihsal çare ve imkânlarını sağlamak ve tayyare ve motörlere ait teçhizat ve pletleri imal etmek gibi meselelerinde ele alınması icabettir.

Hava Sanayinin, mümkün olduğu kadar bağımsızlığa kavuşabilmesi, bahsedilen bu hususi branşlardan başka, memlekette umumi makine ve maden sanayinin kurulmasına da dayandığından, hava sanayi ile bu umumi sanayi ahenkli ve müşterek bir programa göre yürütmek gerekmektedir.

Böylece Hava Sanayi meselesi yalnız Milli Savunma Bakanlığının veya Türk Hava Kurumu gibi hususi menfaatlere hadim bir cemiyetin işi olmayıp umumi mahiyette bir Devlet işidir.

Milli Savunma Bakanlığı: Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğüne bağlı Kırıkkale'deki fabrikalardan; top fabrikası topçu mühimmat ve tapa fabrikası tüfenk ve dişli fabrikası çelik haddehanesi pirinç haddehanesi ve saire gibi tesisler Hava Sanayine lüzumlu bir kısım malzemeleri istihsal etmek ve dövme çelik ve bakır halitası parçaları yapmak hususlarında yeter derecede tesisat ve teçhizata maliktir. Bu fabrikaların tesisat ve teçhizatının Hava Sanayi ihtiyaçlarına göre adapte edilmesi imkân dâhilindedir. Ekonomi Bakanlığı Sümerbank Umum Müdürlüğüne bağlı Karabük Demir-Çelik fabrikası ile diğer resmi ve hususi fabrika ve imalathanelerin(dokuma fabrikaları, kauçuk ve boya imalathanelerin kablo fabrikası kontrplak fabrikası ve ilh.) istihallerini Hava Sanayi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlemek de mümkündür.

Yurdumuzdaki Hava Fabrikaları ile Hava Sanayisinde istifade edilebilecek diğer sınaî tesisler kısaca tetkik edildikten sonra Türk Hava Kurumu fabrikalarının bugünkü halini inceleyelim:

Çalışmalarımın mahiyet ve ehemmiyeti yukarıda kısaca tebarüz ettirilen Türk Hava Kurumu Uçak ve Motör fabrikaları memleketimizde sivil havacılığın henüz inkişaf etmemiş havacılığımız planlaştırılmamış ve bu sahada Devlet eliyle bir koordinasyon sağlanmamış olmasından dolayı gelişme imkânı bulunmamaktadır. Bu mühim sanayi şubesinin Türk Hava Kurumunun mahdut ve gayri muayyen gelirleriyle ilerlemesi ve yaşaması imkânsızdır. Bu fabrikaları çökmekten kurtarmak yurd müdafaasına verimli bir hale getirmek ve Hava Sanayi için emek ve masraflarla yetiştirdiği elemanlara istikbal ve düzenli çalışma imkânı bulmak ancak uzun vadeli bir iş verecek alıcı bulunmasına ve memleketin askeri ve sivil diğer fabrikalarla el ele vererek ahenkli bir çalışma kurulmasına bağlıdır. Bunlar sağlanmadıkça ve bu fabrikalar devamlı sipariş almadıkça varlıkları değerlendiremez oldukları yere çöker.

Türk Hava Kurumunun bu tesisleri ayakta tutmak endişesile bu fabrikalarda Hava Ordumuza ait tayyare ve motör onarım işleri ve havacılık mevzuu dışında kalan imalat yaptırması kanaatimize doğru değildir. Bu suretle fabrikaları yaşaması sağlanabilse de esas gaye ve maksat kaybolacaktır ve memleket müdafaası için elzem ve zaruri olan Hava Sanayinin kurulması ve ilerletilmesi meselesi daha gecikecektir.

Memlekette Hava Sanayi kurmak ve geliştirilmesi ile istenen ve arzu edilen gaye raporumuzun baş tarafında da tebaruz ettirildiği gibi barışta ve bilhassa bir harp halinde memleket müdafaası için lüzumlu hava silahını dış kaynaklara muhtaç olmadan memleket için imal suretiyle temin etmektir.

Yurd müdafaası ve Cumhuriyetimizin bekası için elzem ve zaruri olan Hava Sanayinde bu gayeye ulaşabilmek ve dünya havacılık gidişine ayak uydurabilmek her şeyden evvel Devlet yardımı ile planlı ve programlı çalışmak mevcut Hava Sanayi tesisleri arasında esaslı işbirliği kurmak ve memleket sanayi işlerine koordine etmek lüzum gösteren Devlet çapında ele alınması icabında hayati bir meseledir.

Bu maksatla şimdiye kadar geçirilen tecrübeleri göz önünde tutarak ve Hava Sanayinde ileri memleketlerin teknik terakiyattından faydalanarak Hava Ordumuz ihtiyaçlarını kendi imkânlarımızla temine uğraşmak ve en mütakâmil tayyare ve motörlerin imalini hedef tutmak gayemiz olmalıdır.

Mevcut Hava Sanayi tesislerimizin diğer sanayi teşekkülleriyle sıkı bir iş birliği esaslı bir iş bölümü ve ahenkli bir şekilde çalışmaları halinde yalnız Hava Ordumuzun değil fakat muhtelif sının Kara Birliklerinin irtibat keşif nakliye ve sıhhiye işlerinde ve diğer Devlet ve amme hizmetlerinde lüzumlu olan her takat ve cesametteki tayyareleri imal etmek için etüdler yapmak diğer taraftan havacılığı bağımsızlığa kavuşturmak için yine Devlet yardımı ile kurulacak Enstitü ve Labaratuvarlarda teknik ve ilmi araştırmalarda ve tecrübelerde bulunmak ve nihayet tayyare ve motör imaline lüzumlu malzemeleri istihsal tayyare ve motörlere ait teçizat ve aletleri imal edilecek tesisleri kurmaya teşebbüs etmek ele alınacak işler arasında yer alan önemli konulardır. Hava ordumuzun ihtiyaçlarına göre paraşüt imalatine tevessül edilebileceği gibi tayyare ve motörlerde geniş bir kullanılış yeri olan sun'i kauçuk imalati hafif maden bakır ve renkli halita haddehanesi hususi çelik imalathanesi yüksek evafta civata somun perçin kupi pul ve saire gibi umumi makine sanayi ile elektrik kablo ve malzemesi borda alejleri imal edecek tesisler ileride üzerinde durulacak konular arasındadır.

Havacılığımızın ve Hava Sanayimizin bağımsızlığı için elzem olan bu sanayi şubeleri yukarıda da işaret edildiği veçhile yalnız havacılığın değil fakat aynı zamanda diğer sanayi kollarının gelişmesini sağlayacak ziraat işlerimize lüzumlu alet ve makinaların imaline imkân verecek ve diğer birçok ummi ihtiyaçlara da cevap teşkil edecektir.

Hava sanayimizin bu şekilde Devlet teşekkülü olarak organize edilmesi lüzumlu belirtirken raporumuzun başından beri tekrarlandığı üzere en ön planda tutulması gereken nokta hiç şüphesiz Ordu ihtiyaçlarının temini olacaktır. Hava sanayi camiasına giren fabrikaların verimli bir hale getirmek ve Hava kuvvetlerimizi teknik evsaf bakımından dünya havacılığı seviyesinde tutmak birinci ve başlıca amaç olacaktır.

Bunu tahakkuk ettirmek için memleketimizin mali ve iktisadi bünyesi de göz önünde tutularak bir taraftan dünya havacılığına kaydedilen teknik yenilikleri takip etmek ilmi araştırmalarda bulunmak diğer sanayi tesislerimizin istihsalatını havacılık bakımından değerlendirmeye mutuf tecrübeler yapmak ve diğer taraftan da Hava ordumuzun tayyare ve motör tiplerinin üstün vasıflı olmalarını sağlayacak işlerini tanzim etmek için bu gibi önemli milli memleket davalarını mütelef makamların görüş ve düşüşüne bırakmayarak Başbakanlık emrinde olması icabeden tam salahiyetli bir Milli Sanayi Koordinasyon Kurulu teşkili gerekli görülmektedir.

Bu suretle Hava ordumuzdaki tayyare ve motör tiplerinden ihtiyaca göre imalat ve mevcutların onarım yapılırken Hükümet ve Genelkurmay İstihbaharat servislerinin başka memleketlerde havacılık sahasında kaydedilen yeniliklere ve buluşlara ait topladığı malumat ve yabancı memleketlerin havacılığa ait bilim um yayınlarından edilen bilgiler göz önünde tutularak Hava Sanayimiz için hazırlanacak asgari beş senelik bir iş programını daima günün icaplarına uygun tutmak ve Hava Ordumuzun uçan malzemesinin zamanında yenilenmesini sağlamak gibi hususlar bu kurulu esaslı vazifeleri arasında yer almalıdır.

- Hava Sanayinin bir bütün olarak Hükümetce ele alınarak teşkilatlandırılması
- Mevcut askeri ve Türk Hava Kurumuna ait tayyare ve motör fabrikalarının düzenli bir şekilde çalışmalarını sağlamak için ilgili Devlet Sanayi şubeleriyle beraber bir Devlet otoritesi altında teşekkül olarak toplanması
- Hava Kuvvetlerine ait tayyare ve motör ihtiyaçlarını Genelkurmay tarafından uzun vadeli plana bağlanması
- Bu plana göre uçak siparişlerinden yurd içinde yapılması mümkün olanların acil bir zaruretle hâsıl olmadıkça behemmal Hava Sanayi Müessesinden satın alınması
- Devletin diğer işlerinde ve amme hizmetlerinde kullanılacak tayyarelerin (hususiyet ve mecburiyet arzedenler müstesna) mutlaka Hava Sanayi Müesseselerinden alınması
- Havacılığımızın ve Hava Sanayimizin gelişmesi ve lazım olan ilmi ve teknik araştırma ve tecrübelerin yapılması için gerekli Enstüti ve Laboratuvarların kurulmasına ve devamlı çalışmasına devletin maddi manevi yardım yapması

- Hava sanayinin kolayca gelişmesi için mevcut bilim kanuni muafiyet ve tenzilattan istifade ettirilmesi.
- Yukarıdaki maddelerde izah edilen hususların temini ve tedviri maksadile Başbakanlık emrinde ilk adım olarak tam yetkili bir millî Savunma Koordinasyon Kurulunun muhakkak surette teşkili gerekmektedir.
- Hava Sanayimizin lüzumuna ve ne suretle gelişeceğine dair kanaatlerimizi açıklayan işbu raporunuzu saygılarımızla arz ederiz.

12/Mart/1948

T.H.K. Fb. Ş. Md Y.Mühendis Muammer Aksan	M.S.B. Esl. Mf. Hrp. Sn. Koor. Mşv. Y.Mühendis Bruno Stephan	Hv. Ms. Fn. Sn.Ş. Md. V Y.Müh.Bnb. Fuat Dörtbudak
T.H.K. Mt. Fb. Md Y.Mühendis Fikret Çeltikçi	T.H.K.Mt. Fb. İd. S.Ş Y.Mühendis Kemal Tanoğlu	T.H.K. Uçak Fb. Md. Y.Mühendis Salahattin Beler

Yüksek Başbakanlığa

1-Hava kuvvetlerimizin sefer için birçok pilot yetiştirilmesine ve havacılık sanayinin çabuk adımlarla geliştirilmiş olmasına pek ihtiyacı olduğuna inanmaktayım. Bir seferde dışardan bol bol verilecek uçakların bunları kullanmaya ve kullanma yolunda canlarını verenlerin yerini doldurmaya yeter miktarda pilotunuz elde bulunmadıkça hangarlarda kalmaya boyun eğecekleri şüphesizdir.

Aranılan vasıflarda pilot yetiştirmenin ne kadar uzun bir zaman ve böyle yetişmiş bir pilotun ne kadar büyük bir masrafa ihtiyaç gösterdiğini geçen harp açıkça meydana koymuştur. Genelkurmayımız gerek elde bulunan ve gerekse alınacak olan uçaklar için yedekleriyle beraber ne kadar pilota ihtiyaç olduğunu hesaplarken duyacağı üzüntünün ve bir an evvel memlekette yedek pilot yetiştirme arzusunun derecesi takdir olunabilir.

2-Pilot olmayı cazip bir şekilde sokmadığımız takdirde gençlerimizi havacı yetiştirmek için Hava kurumunun didişmeleri ve havacılık sanayi ilerletmek yolunda 20 milyon yaklaşan masraflarla ve her türlü emeklerle kurduğu uçak ve motor fabrikaları beklenen amaca bizi asla vardıramayacaktır.

3-Pilot ve havacı genç yetiştirmek ve kurum fabrikalarını işsizlik yüzünden çöktürmemek için artık hükümetimizin bu yaraya şifalı elini uzatmasını pek lüzumlu görüyor ve bunun için akla gelebilen şu tedbirlerin alınmasını arz ediyorum.

- Önce uçak kullanma ihtiyacında bulunan bakanlıklara
- Tarım Bakanlığı: Orman yangınlarını vaktinde haber almak ve bombeleriyle yangını söndürme bir taraftan söndürücü ekipleri yangın bölgesine çabuk yetiştirmek işlerini sağlamak ormanlarda kaçak ağaç taşınıp taşınmadığını gözetlemek ve bunları yakalatmak Devlet çiftliklerinde ve tarlalarında çamurlu zamanlarda kolaylıkla her çeşit tohum ekmek ve çekirge mücadelesini çabuk sağlamak.
- Ulaştırma Bakanlığı: Yakın şehirlerarasında yolcu taşımak kolipostal gazete mektup paketleri atmak.
- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı: Bakanlıklarda sıtma haşeresi kurtcuklarına karşı toz ilaç serpmek deprem ve tren kazalarında uçak ile sağlık yardımında bulunmak
- Gümrük ve Tekel Bakanlığı: Çöl halindeki güney sınırlarımıza ve bütün kara sularımızda kaçakçıları gözetlemek ve yakalamak lazım olan

istenilen vasıftaki uçaklar için her yıl bütçelerine gider karşılığı koymak ve bu uçakları THK fabrikalarında yaptırmak.

- İstekli hususi nakliye şirketlerine yalnız yakın şehirler arasında uçakla yük taşınmasına müsaade vermek bu yük uçaklarına THK fabrikalarında yaptırılmasını şart koşmak.
- Motör ve yedek ince makine parçalarına ihtiyacı olan bakanlıkların ihtiyaçlarını eksiltme yollarına gitmeden THK fabrikalarına yaptırmak.
- İstiyenlere otomobil kullanır gibi uçakla dolaşma hakkını tanımak,

Bu suretle memleketimizde bir taraftan pek lüzumlu kalkınma ve toparlanma işlerimizi hazırlamakla beraber çoğalacak havacılık sahalarında çalışmak isteyen gençlerimize pilotluk aşkı uyanarak Türk Hava Kurumunun havacı yetiştirme amacına varma işi kolaylaşacak ve diğer taraftan işsizlik içinde kıvranan kurum fabrikaları çalışma imkânına kavuşarak bu fabrikalarda senelerden beri türlü masraflarla yetiştirilen genç uçak yüksek mühendislerimiz ve ustalarımız havacılık endüstrisinde çalışmanın zevkini tadacaklar ve bu yolda kendileri gibi havacı sanatkârların yetişmesine ümitli bir çığır açmış olacaktır. Bu hususta yabancı memleketlerde hükümetlerce havacılığa ve havacılık endüstrisini geliştirme yolunda yapıla gelmekte olan yardımlar hakkında edinebildiğimiz bilgiler ilişik olarak sunulmuştur. .

Yukarıda kısaca arzedilen düşüncelerden bir kısmı kanun yapılmasına bir kısmı Bakanlar Kurulu kararı alınmasına bağlı işler olduğundan bütün bu esasların daha etraflı ve daha faydalı bir şekle sokulması ve sonra yüksek tasvibinize arzedilmesi için Bakanlıklarca seçilen uzmanlarla THK uzmanlarından birleşik bir komisyonun toplattırılmasına buyruğunuzu kurumumuzun fahri başkanına derin saygılarımı arz ederim.

***Türk Hava Kurumu Başkanı
Mardin Milletvekili***

Başbakanlığa Yapılan Müracaat Muhtelif Bakanlıkların Cevapları:

- Tarım Bakanlığı: Orman yangınlarının vaktinde haber alma ve söndürme orman kaçakçılarını gözetleme Devlet çiftliklerinde çamurlu zamanlarda tohum ekme ve çekirge mücadelesine havadan ilaç serpmeye işlerinde uçak kullanmak ve selektör çiftlik aletleri ve su pompalarını çalıştırmak için motör imal ettirmek.

Bakanlıkları teşkilatına bildirilmiş, ilgili umumi müdürler gerekli teşebbüse geçmek üzere doğrudan fabrika müdürü ile temasa geçmiş.

- Ulaştırma Bakanlığı: Yakın şehirlerarasında yolcu kalpostal gazete ve mektup taşımak istekli hususi nakliye şirketlerine yalnız yakın şehirlerarasında uçakla yük taşınmasına müsaade vermek isteyenlere otomobil kullanır gibi uçakla dolaşma hakkı tanımak.

Devlet hava yolları uçak ve motör tamiratını etimesgut fabrikasını yaptırdığı ve ilerde pilot ihtiyacının da kurumun tecrübeli ve yaşlı pilotlarından temin edileceği etmediği düşündüğü bildiriliyor. Kurum fabrikalarının hükümetten yardım görmesi prensibi umumi olarak destekleniyor.

- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı: Sıtma savaşında ilaç serpmeye deprem ve tren kazalarında sağlık yardımı işlerinde uçaktan istifade bu yıl bütçeleri bu işler için uçak satın alma müsait olmadığı gibi uçak kira bedellerinin çok yüksek hasibiyle kirayla tutmak imkânı bulunamadığı.
- Gümrük ve Tekel Bakanlığı: Güney sınırlarımızda ve kara sularımızda kaçakçıları gözetleme işinde uçak kullanmak ve uçak malzemesinden alınan gümrük resmini kaldırmak veya hafifletmek.

İlerde mali imkânlar elinde edildiğinde sağlanabilir deniyor ve gümrük muaflığının genişletilmesi uygun bulunamıyor.

- İktisat Bakanlığı: Devlet Fabrikalarının makine ve yedek parçası imali işinin kurum fabrikalarına verilmesi.
- Devlet iktisadi teşekküllerini kurum fabrikaları iş programına giren ihtiyaçlarının bu fabrikaları sipariş vermesi tavsiye edilmiştir.
- Ticaret Bakanlığı: Rüzgâr Tüneli ve Uçak fabrikası tehcizatı için 7,9 46'dan önce akreditif açılarak yapılan siparişlerin idhalinde ödenecek kur farkının hükümete prim olarak verilmesi.

Bu kur farkından muaf tutulmamız için hukuki bir mesnet görülmediği bildiriliyor.

Milli Eğitim Bakanlığı: Liselere kadar uçak modelciliği derslerinin konması askerlik dersleri arasına havacılık ve paraşüt atlamasının da alınması.

Havacılık ve pilotluk çalışmaları için lazım olan malzeme ve vasıtalar sağlanamaması bu sahada programlı bir çalışmaya imkân vermemektedir.

Yurdun mütelif yerlerinde Hava Kurumunca bir programa göre her yıl kamplar ve kurslar açılması uygun bulunuyor.

Rapordan örnek sayfalar:

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
GÜMÜRHANLI YOLU
ANKARA

79

Ankara, 29. Mart, 1948

Eti Hava Kurumu
Genel Merkez
Feb. Şubesi

Yüksek Başbakanlığa.

435
9352

1 - Hava sanayinin memleketimizde tutunup yürütmesini sağlamak için Millî Savunma Bakanlığı ve Hava Kurumu teknisiyenlerinden birleşik komisyonun hazırladığı ve Millî Savunma Bakanlığına ve Genel Kurmay Başkanlığına sunduğu raporun bir kopyası (1 No.lı ek) ilişik olarak sunulmuştur.

2 - Böyle bir rapor hazırlanmasını lüzumlu kılan olaylar ve etkiler :

Vazifeyi aldığandanberi Genel Kurmay Başkanı, Millî Savunma Bakanı, Hava Kuvvetleri Komutanı, Hava Müsteşarı ve Genel Kurmay Hava Kurmay Başkanı ile yapılan bir çok görüşmeler ve teknik elemanlarla geçen müzakereler; durumu iyi anlayışlarına ve iyi görüşlerine rağmen Hava Kurumu fabrikalarını, düştüğü acıklı halden kurtaracak ve bu fabrikaların hiç olmazsa beşte bir kapasitesini avutacak iş bulma imkânı sağlanmadı.

A - 1948 yılına iki ay kala; Genel Kurmay, yüksek vasıflı bir talim uçağının tipini verecekti. Kurum bu uçağın hem gövdesinin hem de motörünün lisansını alıp (lisans almak için belki yüz binden fazla Dolar ödeyecektik) Kurum fabrikalarında senede 30 uçak yaptıracağını vadedmişti. 1948 yılına girdik, bu tip verilmeydi. Fabrikalar, 1948 yılı için iş programı yapamadılar. Nihayet bu istedikleri yüksek vasıflı talim uçaklarından homen üç senelik ihtiyaçlarına kâfi gelecek miktari, Amerikalılardan aldıklarından ötürü, Kurum fabrikalarını geçindirmek, hava sanayini geliştirmek için yalnız Millî Savunmanın bütçesine el açmanın doğru olamayacağını bildirdiler.

Kurum fabrikalarının başlıca alıcısı olarak bilinen bu kapının yüzümüze örtülmesinden yılmadık. Çünkü siyasi ve askeri durumun icapları, Millî Savunmanın bütçe zaruretleri, bu kapının er geç bize kapanması ihtimalini görüyorduk. Bir taraftan Kurumumuzun fahri Başkanı Sayın Başbakanımıza baş vurduk. İlgili Bakanlıkların gerek Devlet ve gerekse anne hizmetleri bakanından iktisadi, zirai kalkınmamıza götürececek işlerde uçaklara ihtiyacı olacağına inanarak ilişik (2 No.lı) arızayı Başbakanımıza sunmuştum. Bu arızamıza karşılık ilgili Bakanlıklarca

İhtişat

Telgraf adresi : Ankara - Havakurumu

100	01	100	01	2
-----	----	-----	----	---

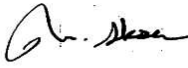
EMESGUT ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

-- 8 --

Hava Sanayinin lüzumuna ve ne suretle gelişiçeğine dair kanaatları-
mızı açıklayan işbu raporumuzu saygılarımızla arzederiz.

12/Mart/1948

T.H.K.Fb.lar Ş.Md.
Y.Mühendis

(Muammer Aksan)

M.S.B.Esl.Mf.Hrp.Sn.Koor.Mzv.

Y.Mühendis

(Bruno Stephan)

Hv.Ms.Fn.Sn.Ş.Md.V.

Y.Müh. Bnb.

(Fuat Dörtbudak)

T.H.K.Mt.Fb.Md.

Y.Mühendis

(Fikret Çeltikçi)

T.H.K.Mt.Fb.Id.S.Ş.

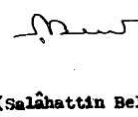
Y. Mühendis

(Kemâl Tanoğlu)

T.H.K.Üçak FB.Md.

Y.Mühendis

(Salâhattin Beler)

İLLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara, _____

Türk Hava Kurumu
Genel Merkezi

- 3 -

Şubesi

lerdeki orta okul ve lise öğrencilerinin yılda en az 10 defa paraşütle atlamalarını mecburi tutmak.

h) Türk Hava Kurumu Fabrikalarında yaptırılacak prototip uçak ve motorların etüt, inşa ve tecrübe masraflarının hükümetçe ödenmesini sağlamak (Bu hususta yabancı memleketlerde hükümetlerce havacılığa ve havacılık endüstrisini geliştirme yolunda yapıla gelmekte olan yardımlar hakkında edinebildiğimiz bilgiler ilişik olarak sunulmuştur.)

4- Yukarda kısaca arzedilen düşüncelerden bir kısmı kanun yapılmasına ve bir kısmı Bakanlar kurulu kararı alınmasına bağlı işler olduğundan bütün bu esasların daha etraflı ve daha faydalı bir şekle sokulması ve sonra yüksek tasvibinize arzedilmesi için Bakanlıklarca seçilecek uzmanlarla Türk Hava Kurumu uzmanlarından birleşik bir komisyonun toplattırılmasına buyruğunuzu kurumumuzun fahri başkanına derin saygılarımla arz ederim.

Türk Hava Kurumu Başkanı
Mardin Milletvekili

İlişik

Teletraf adresi : Ankara - Havakurumu

14

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

3. numaralı ek :

Başbakanlığa yapılan müracaata muhtelif Bakanlıkların cevapları.

- - - -

DE

1) Tarım Bakanlığı :

Orman yangınlarını vaktinde haber alma ve söndürme, orman kaçakçıları gözetleme, Devlet çiftliklerinde çamurlu zamanlarda tohum ekme ve çekirge mücadelesinde havadan ilaç serpmeye işlerinde Uçak kullanmak ve selektörler, çiftlik aletleri ve su pompalarını geliştirmek için motor imal ettirmek.

Bakanlıkları teşkilatına bildirilmiş, ilgili Uzman Müdürler gerekli teşebbüse geçmek üzere doğrudan fabrika müdürlüğü ile temasa geçmiş.

2) Ulaştırma Bakanlığı :

Yakın şehirler arasında yolcu, kolipostal, gazete ve mektup taşımak, istekli hususi nakliye şirketlerine yalnız yakın şehirler arasında uçakla yük taşınmasına müsaade vermek ve isteyenlere otomobil kullanır gibi uçakla dolaşma hakkını tanımak.

Devlet Hava Yolları uçak ve motor tamiratını Etimesgut fabrikasında yaptırdığı ve ilerde pilot ihtiyacının da Kurumun tecrübeli ve yaşlı pilotlarından temin edilemeye düşündüğü bildiriliyor. Kurum fabrikalarının Hükümetten yardım görmesi prensibi umumî olarak destekleniyor.

3) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı :

Satma savaşında havadan ilaç serpmeye ve depremlerde ve tren kazalarında sağlık yardımı işlerinde uçaktan istifade.

Bu yıl bütçeleri bu işler için uçak satın almağa müsait olmadığı gibi uçak kira bedellerinin çok yüksek olması hasebiyle kira ile tutmak imkânı bulunamadığı.

4) Gümrük ve Tekel Bakanlığı :

Güney sınırlarımızda ve kara sularımızda kaçakçıları gözetleme işinde uçak kullanmak ve uçak malzemesinden alınan gümrük resmini kaldırmak veya hafifletmek.

İlerde mali imkânlar elde edildiğinde sağlanabilir deniyor ve gümrük muafliğinin genişletilmesi uygun bulunuyor.

5) İktisat Bakanlığı :

Devlet fabrikalarının makina yedek parçası imali işinin Kurum fabrikalarına verilmesi.

Devlet İktisadi teşekküllerine, Kurum fabrikaları iş programına giren ihtiyaçlarının bu fabrikalara sipariş edilmesi tavsiye edilmiş.

15

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

-2-

6) Ticaret Bakanlığı :

Rüzgâr Müneli ve Uçak Fabrikası teçhizatı için 7.9.46'dan önce akreditif açılarak yapılan siparişlerin idhalinde ödenecek kur farkının Hükümetçe prip olarak verilmesi.

Bu kur farkından muaf tutulmamız için hukuki bir mesnet görülemediği bildiriliyor.

7) Milli Eğitim Bakanlığı :

Liselere kadar uçak modelciliği derslerinin konması, askerlik dersleri arasına havacılık ve paraşüt atılmasının da alınması.

Havacılık ve pilotluk çalışmaları için lazım olan malzeme ve vasıtalar sağlanamaması bu sahada programlı bir çalışmaya imkân vermemektedir.

Yurdun muhtelif yerlerinde, Hava Kurumunca, bir programa göre, her yıl, kamp ve kurslar açılması uygun bulunmaktadır.

Kaynaklar:

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi(BCA) Fon Nu:030.01.100,Yer Nu: 619,6,EK-1,
Tarih: 1948;

Osman Yalçın, "Kuruluşundan Günümüze Türk Hava Kurumu", Akademik Bakış,
Cilt 6 Sayı 11, Kış 2012.s:267-291

İsmail Yavuz, Mustafa Kemal'in Uçakları Türkiye'nin Uçak İmalat Tarihi (1923-
2012), Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013